İDİL

PATRICK RAYNAUD'UN ÖLÜ BEDENİ: "ANATOMİK TİYATRO" ÇALIŞMASI ÜZERİNE

Şemsi ALTAŞ
Dr. Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Bölümü, semsialtas@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9986-8915

Altaş, Şemsi "Patrick Raynaud'un Ölü Bedeni: Anatomik Tiyatro Çalışması Üzerine". idil, 80 (2021 Nisan): s. 619–628.
doi: 10.7816/idil-10-80-06

ÖZ

Ölüm, bedenin kendi benliği ile karşıtlık oluşturmasıdır. Hareketsizliğe mühürlenmesi ve fonksiyonunu kaybetmesidir. Fonksiyonunu kaybetmiş olan, kalıntı haline dolayısıyla imge haline dönüşmüş olandır. Her toplum kendi ölüm imgesini yaratmış ve belirli anlamlar yüklemiştir. Bu bağlamda bakıldığında Antik Mısırlılardan, ikonografik resimlere hatta günümüze kadar ölüm kavramı farklı şekillerde ele alınan bir konu olmuştur. Özellikle Hristiyan ikonografisi açısından baktığımızda, gerek Mantegna'nın "Ölü İsa'ya Ağıt" çalışması, gerekse Hans Holbein'in "Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi" çalışması ölü bedeni yatay düzlemin bir parçası haline dönüştürmüştür. İkonografik resimlerin dışında benzer yaklaşımı Ferdinand Hodler'in "Valentine Godé-Darel Ölüm Yatağında" çalışması ile Pablo Picasso'nun 'Casagemas'ın Ölümü' çalışmasında da görmek mümkündür. Ölüm kavramını ele alan Berlinde De Bruyckere, Gregor Schneider ve Patrick Raynaud gibi çağdaş sanatçılar ise toplumsal anlayışların tersine ölü bedenini kamusal alanın görünür nesnesi haline dönüştürmüşlerdir. Tabi bu noktada makalede değinilecek ve tartışılacak olan asıl konu ise Patrick Raynaud'un 'Anatomik Tiyatro' çalışmasıdır. Patrick Raynaud'un 'Anatomik Tiyatro' çalışması ölüm kavramına ilişkin yeni bir görünürlük açmaktadır. Bu durum 'Anatomik Tiyatro' çalışması bağlamında ölü beden kavramının ele alınmasını gerekli kılmıştır. Ayrıca bu gereklilik çalışmaya ilişkin bazı çözümlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Konuyu zenginleştirmesi açısında da gerek geçmişten, gerekse günümüzden sanatsal örnekler verilmiştir. Bu perspektifte bakıldığında, Patrick Raynaud'un "Anatomik Tiyatro" çalışmasında, ölü beden kavramı ön plana çıkmakta ve makaledeki temel tartışmayı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm yataylık, imge

Makale Bilgisi:
Geliş: 9 Ocak 2021 *Düzeltme: 3 Şubat 2021* *Kabul: 27 Şubat 2021*

© 2021 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Ölüm, bedenin dönüşüme uğrayarak öteki haline gelmesi durumudur. Bedenin kendi biçiminden çıkarak yeni bir karşıtlık oluşturmasıdır. Söz konusu bu karşıtlık bedenin çifte varoluşunun gereğidir. Ölüm bu çifte varoluşun öteki yüzü, diğer yanıdır. Bedenin donukluğa mühürlendiği taraftır. Dolayısıyla ölüm, bedeni etkisiz hale getiren, hatta onu hareketsizliğe mahkûm eden bir kavramdır. Bir başka açıdan bakacak olursak yaşamla ölüm arasındaki simgesel değiş tokuş düzenidir.[*] Ölüm, söz konusu simgesel alışverişin maddesel karşılığıdır. Fakat bu noktada beden, pasif haldedir. Bütün canlılığını yitirmiş, atıl olanın tarafına atılmıştır. Belki de bu nedenle bedenin ölü hali yaşamın dışına itilerek bir kalıntı haline gelmiştir. Bu kalıntı ölüm imgesinin doğrudan karşılığıdır.

Tarih boyunca her toplum kendi ölüm imgesini yaratmıştır. Bu durum toplumların ölüme ve ölü bedenine ilişkin bakış açısını etkilemiştir. Özellikle bu bağlamda baktığımızda Antik Mısırlılar bu dünya için belirli bir işlevi kalmayan ölü bedeni mumyalayarak diğer dünyaya hazırlamışlardır. Hatta Antik Mısırlılar sadece ölülerini mumyalamakla kalmayıp Roma devriyle birlikte tabutların üzerine kişinin gerçekçi fayyum portrelerini yapmışlardır. Bu noktada beden, her ne kadar canlılığını yitirmiş olsa da korunması gereken önemli bir kalıntıdır. Benzer şekilde diğer toplumlar da ölüm konusuna belirli hassasiyetler içerisinde yaklaşmış ve sanat tarihinde farklı ölü beden imgelerinin ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Özellikle ikonografik resimlerde İsa'nın ölümü sıklıkla işlenen bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda baktığımızda gerek Mantegna'nın "Ölü İsa'ya Ağıt" çalışması, gerekse Hans Holbein'in "Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi" çalışması ölü bedeni yatay düzlemin bir parçası haline getirmiştir. Söz konusu sanatçıların resimlerindeki ölü bedenlerin yatay düzlem içerisinde hareket etme ihtimali kalmamıştır. Bedenin içinde bulunduğu durum açık bir şekilde hapislik halidir. Benzer durumu ikonografik resimlerin dışında Ferdinand Hodler'in "Valentine Godé-Darel Ölüm Yatağında" çalışması ile Patrick Raynaud'un "Anatomik Tiyatro" çalışmasında da görmek mümkündür. İşte tam olarak bu noktada değinilecek ve makalede tartışılacak asıl konu ise Patrick Raynaud'un "Anatomik Tiyatro" çalışmasıdır.

Ölü Beden ve Patrick Raynaud "Anatomik Tiyatro"

Ölü beden, işlevini kaybetmiş parçaların yığınıdır. Belirli bir işlevi kalmayan bedenin, bu dünyanın imgesi olmaktan çıkması durumudur. Dolayısıyla beden, simgesel olanın tarafına geçmiş olur. Simgesel olan, belirli bir anlam aralığının temsilidir. Bu bağlamda baktığımızda; tarih boyunca her toplum, ölü bedene belirli bir anlam yüklemiştir. Belki de belirli bir anlam yüklemek zorunda kalmıştır. Çünkü ölüm hayatın merkez noktasındadır. "İnsan yaşamları ölümün merkezi bir rol oynadığı yaşamlardır. Diğer canlılar için ölüm, bir 'telef olma' olarak değerlendirilebilirken, insan için ölüm, özel bir anlama sahiptir. Bilen ve 'ne bildiğinin bilincinde olan bir varlık' olma özelliğindeki insan için 'sonlu varoluş' ya da ölüme dair bilinç en sarsıcı farkındalık halidir" (Koç, 2009: 246). İnsanın ölüm kavramına olan bu bilinçli farkındalığı ilk çağlardan günümüze kadar süregelmiştir. Bu bağlamda baktığımızda Neanderthallerin ölü bedeni gömme geleneklerinden, Antik Mısır, Yunan ve Roma'nın ölü bedene yaklaşım biçimlerinde kadar bilinçli bir yaklaşım görülmektedir. Dolayısıyla her toplum günümüzde de olduğu gibi farklı inanç sistemleri doğrultusunda bu konuya yaklaşmışlardır.

[*] "Simgesel değiş tokuş düzeninde yaşamla ölüm arasında simgesel bir değiş tokuş ilişkisi varken, modern toplumlarda kapitalist düzen bu ilişkiye son vermiş görünmektedir" (Baudrillard, 2008: xıı).

Resim 1. Antik Mısır Mumyası, M.S. 100-120,
Ahşap Üzerine Balmumu Karışımı Boya, 26x42.13 cm

Ölmüş olan, yaşamın dışına atılmış olandır. Fonksiyonunu kaybetmiş bir bitişin halidir. Fakat birçok toplumda aslında bu durum, yeni bir başlangıcın habercisidir. Bu bağlamda baktığımızda Antik Mısırlılar ölü bedenlerini mumyalayarak diğer dünyaya hazırlamışlardır. Tabi bu noktada bedenlerin çürümeden kalması önemli konudur. Çünkü bedenden ayrılan ruh, bozulmamış olan bedene geri dönecektir. Antik Mısırlılar bedenin çürümesinden ve bunun sonucunda tekrar canlanamamasından doğan tedirginliklerine sıkça rastlanmaktadır.

> Biatım sanadır, ey ilahi babam Osiris! Benim bu uzuvlarımı mumyalaman, evet mumyalaman için sana geldim ki yok olmayayım ve son bulmayayım da ilahi babam Khepera gibi, onun çürüme bilmeyen ilahi rumuzu gibi olayım… Ey sen bedeni bozulma görmeyen ve kendin de asla bozulmamış olan… Bedenimin solucanlara dönüşmesine izin verme… Her tanrının, her tanrıçanın, her hayvanın ve her sürüngenin başına gelmesine izin verdiğin şeyin bana olmasına izin verme, çürümeyeyim (Budge'den Akt. Çifçi, 2010: 49).

Ölü bedenin çürümesi konusunda bu kadar hassas olan Antik Mısır toplumu, bedeni iyi bir şekilde muhafaza edebilmek için mumyalama yöntemini[†] kullanmışlardır. Hatta mumyalamanın yanı sıra tabut üzerine kişilerin fayyum portreler yapılmıştır. Fayyum portreler[‡], ruhların kendi bedenlerini bulmasını sağlayan imgelerdir. Ruhun yol göstericisi, bedenin çıkış noktasıdır. Beden, ruhun onu bulup tekrar canlanmasına kadar işlevsizdir. Bedenin bu işlevsiz durumuna karşın Yunan filozları ise ölüme farklı bir anlam yüklemişlerdir. "3.yüzyılda Hristiyanlığın yükselişinden önce Yunan filozofları arasında özellikle Staocular, ölümü hayatın en önemli olayı kabul etmiş, iyi yaşamayı öğrenmenin iyi ölmeyi ya da iyi ölmeyi öğrenmenin iyi yaşamayı öğrenmek olduğunu düşünmüşlerdir. Hatta intiharı yücelterek ölümü kontrol etmek istemişlerdir" (Durmuşoğlu, Ataman, 2018: 128). Hristiyanlığın yayılması ve diğer tek tanrılı dinlerin daha fazla karşılık bulmasıyla birlikte toplumların ölü bedene ve ölüm kavramına bakış açısı değişmiştir. Bedenin cansız hali ilahi bir simgeye dönüşmüştür. Bu dönüşüm aynı zamanda bedensel bir bitişin, sonsuz hayat başlangıcının habercisidir. Bu konuya dikkat çeken Durmuşoğlu ve Ataman da, özellikle 15. yy sonunda hayat boyu süren birliktelik olarak ölümün, yerini anlık bir olaya bıraktığından bahsetmiştir. Ayrıca ölümle birlikte çizgisel zamanın son bulduğunu, insanın sonsuzlukla buluştuğu bir noktaya dönüştüğünü ve artık bir bütünün sonu değil, bir dizinin kesintiye uğradığını söylemiştir (2018: 129). Dolayısıyla ölüm, insanı sonsuzluğa götüren bir vesiledir. Hristiyan ikonografisi genel olarak İsa'nın ölümü ve dirilmesi üzerine kuruludur. Küçük, bu durumun temel nedeni ile ilgili, 'İsa Mesih' in hem ikonografi, hem inanç, hem de ibadet uygulamaları açısından en önemli bir figür olduğunu belirtmiştir.

[†] İnsan bedeninin toprakta kesin olarak yok olmasını önlemek için ceset cenaze odasına konmadan önce, tuz ve ziftle işlemden geçirilmiştir. Öncelikle, kadavranın kılları, basında bir din adamı Ölüler Kitabı'ndan bazı bölümleri okurken, itina ile tras edilmiş, burun deliklerinden sokulmuş özel demir araçlarla beyin parça parça çıkarılmıştır. Uzman kişi daha sonra karnı açmış ve iç organları boşaltmış, yaralar ise, bal mumu veya metal bir levha ile örtülmüş, karnı saran kordonlarla yerine tutturulmuştur" (Çifçi, 2010: 52).

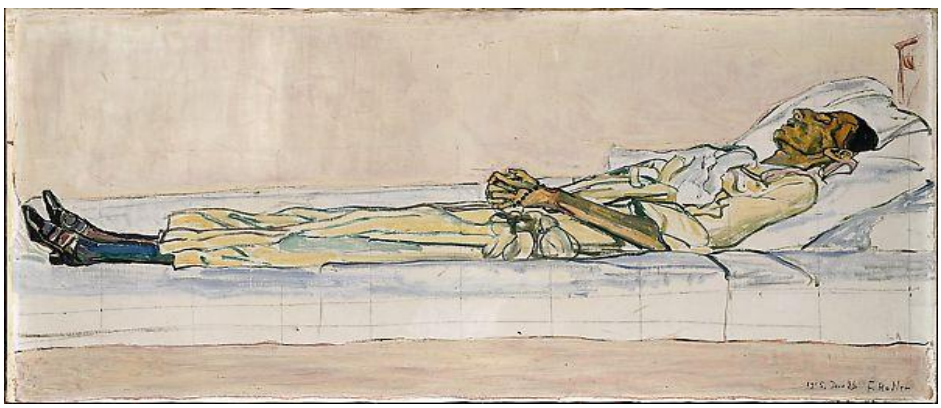
[‡] "Portreler genellikle baş ve üst gövdesi görülen tek bir kişiye aittir ve büyük çoğunluğu, tam cepheden modelin tüm yüzünün betimlendiği, doğrudan izleyiciye bakan bir görünüme sahiptir. Gerçekçi natüralist bir üslupla yapılmış olan portreler, özel ve kişisel bir biçemde, giderek modelin tinsel özelliklerinin okunabildiği imgeler olarak izleyiciyi etkilemektedir" (Korkmaz Ekici, 2012: 66).

Ayrıca Hıristiyanlara göre İsa, ölümü ve dirilişi ile "*insanoğlunun kurtuluşu*"nu ifade etmektedir (2016: 231). Bu anlayış, sanat tarihi boyunca birçok farklı ölü İsa resimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Giotto'dan Andrea Mantegna'ya, Dürer'den, Caravaggio'ya kadar farklı anlayışlarda ölü İsa resimleri yapılmıştır. Kuşkusuz tüm ölü İsa tabloları önemli ikonografik detaylar barındırmaktadır. Fakat bu noktada özellikle Hans Holbein'in 'Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi' çalışması, ölü bedenin içinde bulunduğu durumu doğrudan bize göstermektedir. Bedenin tabut içerisindeki klostrofobik atmosferi ve İsa'nın içinde bulunduğu durum kutsal Hristiyan anlatısını inkâr etmektedir. Holbein, ikonografinin alışılmış kuralları dışında yeni bir temsil kurgulamıştır.

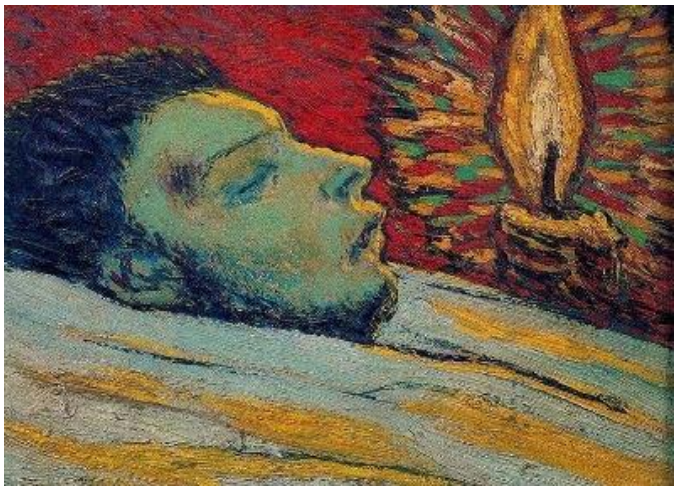

Resim 2. Hans Holbein, 1521, Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi,
Pano Üzerine Yağlı Boya, 31x200 cm

Holbein, klasik ikonografik kompozisyon anlayışını bozarak gerçekliği ön plana çıkarmıştır. Hatta İsa alışılmışın dışında o kadar gerçekçidir ki, Hippolit'in bahsettiği gibi bir durumun içerisindedir; "Gerçekten de çarmıhtan yeni indirilmiş bir adamın yüzüydü bu yüz. Canlı ve sıcaktı, ölümün sertliği başlamamıştı henüz; sanki hala çektiği acı okunabiliyordu. Bu yüz son derece gerçekti. Böyle bir işkenceden sonra kim olursa olsun, böyle olurdu" (2011, Akt. Antakyalıoğlu, http://bit.do/fM6Yt). Dolayısıyla 'Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi' tıpkı diğer cesetler gibi bedeni çaresizce çürümektedir. Ölü bedenin cansız uzuvları, tabutun içerisine yığılmıştır. Cesetteki kanın çekilmesi sonucu olsa gerek İsa'nın kemikleri bile sayılmaktadır. Dolayısıyla ikonografik sahnedeki kutsallık yerini sıradan bir atmosfere bırakmıştır. Belki de bu nedenle İsa'nın cesedi diğer tüm ölü bedenleri hatırlatmaktadır. Tıpkı Pablo Picasso'nun 'Casagemas'ın Ölümü' ya da Ferdinand Hodler'in 'Valentine Godé-Darel Ölüm Yatağında' çalışmalarındaki ölü bedenleri hatırlattığı gibi. Söz konusu her iki çalışmada da, ölü bedenler çaresiz bir şekilde yatmaktadır. Ölümün soğukluğu ve hareketsizliği figürlerin ifadelerindedir. Dolayısıyla zaman, mekân ve sanatsal anlayış her ne kadar değişmiş olsa da ölüm kavramına bakış açısı değişmemiştir.

Resim 3. Ferdinand Hodler, 1915, Valentine Godé-Darel Ölüm Yatağında, Tuval Üzerine Yağlıboya, 60 × 124 cm

Resim 4. Görsel 4. Pablo Picasso, 1901, Casagemas'ın Ölümü, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 27 x 35 cm, Musée Picasso, Paris, Fransa

Ölüm, insanoğlunun varoluşu ile birlikte süregelmiş olan en önemli kavramdır. Tarih boyunca toplumlar söz konusu kavrama farklı anlamlar yüklemiş olsalar da ölü beden aslında yaşamın dışına itilmesi gereken bir olgudur. Cansız bedenin bu dünyada yapabilecek bir faaliyeti kalmamıştır. "Ölüm artık sınır dışı edilmiş bir şeydir. Öleceği bilinen insanın elinden, öleceğini bilebilme hakkı bile alınmıştır. Ölüm müstehcen ve rahatsız edici bir şeye dönüşmüştür. Bu durumda yas tutmak da müstehcen ve rahatsız edici bir şey haline gelmektedir. Doğru olan davranış ölümün gizlenmesidir; çünkü bu diğerlerinin keyfini bozabilecek bir şeydir" (Baudrillard, 2008: 331). Dolayısıyla canlıyı tehdit eden bir gösterge olan ölüm, görünür olanın ötesine taşınmalıdır. Ölüm kavramına ilişkin bu yaklaşım biçimi toplumsal bir bakış açısı olarak süregelmiştir. Ölüm kavramını ele alan çağdaş sanatçılar ise söz konusu toplumsal bakış açısının tersine hareket etmişlerdir. Hatta çağdaş sanatta ölüm kavramı, görünür bir gösterge olarak izleyicinin karşısında yer almıştır. Bu bağlamda baktığımızda Berlinde De Bruyckere'nin çalışması rahatsız edici bir gerçeklik alanı yaratmaktadır. Sınırları belirli bir alan içerisinde yer alan Bruyckere'nin ölü ve başsız bedeni, varoluşun kırılgan ve savunmasız haline dikkat çekmektedir. Beden, Holbein'in 'Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi' çalışmasındaki gibi kendi mekânı içerisinde yatmaktadır. Fakat Bruyckere'nin çalışmasında durum biraz daha farklıdır. Çünkü ölü beden cam vitrin içerisinde teşhir nesnesi haline dönüşmüştür. Teşhir nesnesi haline dönüşen nesne, izlenilmeye mahkûm edilmiştir. Benzer durumu Gregor Schneider'in çalışmalarında da görmek mümkündür.

Resim 5.(Solda) Berlinde De Bruyckere, 2011, Bir – Diğerine II, Balmumu, Epoksi, Demir, Ahşap, Cam, 193x183x86 cm
Resim 6. (Sağda) Gregor Schneider, 2004, Adam, Hazır ve Karışık Teknik

Resim 7. Gregor Schneider, 2016, Duvardan Önce Duvar, Kurulum Görünümü, Bundeskunsthalle, Almanya

Gregor Schneider, kamusal alan içerisinde ölümü teşhir etme fikrinden her zaman etkilenmiştir. Hatta sanatçı bir serginde kendisini ölü olarak gösterdiği bir performans bile gerçekleştirmiştir. Peki, ama neden? Schneider, bu konuya ilişkin olarak; ölen birini veya yeni ölmüş birini sergilemek istediğinden bahsetmiştir. Ayrıca asıl amacının ölümün güzelliğini izleyicisine doğrudan göstermek olduğunu söylemiştir (2008, http://bit.do/fNsn5). Dolayısıyla sanatçı, ölü beden kavramına ironik ve bir o kadar da gerçekçi şekilde yaklaşmaktadır. Schneider, bedenin ölümlülüğü, çaresizliği, savunmasızlığı, bireyselliği gibi insana ilişkin temel olguları ölüm kavramı üzerinden yansıtmaktadır. Ölüm kavramını benzer kaygılarla ortaya koyan bir diğer sanatçı ise Patrick Raynaud'tur. Tabi bu noktada tartışılacak olan asıl konu da sanatçının 'Anatomik Tiyatro' çalışmasıdır.

Patrick Raynaud, ölüm kavramının ele alınışına yeni bir anlayış getirmiştir. Bu anlayış doğrultusunda yapmış olduğu 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki korunaklı sandıklar, yerleştirmiş olduğu çıplak figürlere yaşam alanı sağlamıştır. Söz konusu bu metaforik yaklaşım, insan vücudunun geçiciliğini ve ölümünü temsil etmektedir. Bu noktada Raynaud, gerek Hans Holbein, Ferdinand Hodler, Pablo Piscasso'nun gerekse Berlinde De Bruyckere, Gregor Schneider'in ölümü temsil eden çalışmaları dışında yeni bir sanatsal kurguya sahiptir. Sanatçının çeşitli sandıkların içerisinde koza haline getirdiği ölü bedenleri, kendi sınırları içerisine çekilmiştir. Peki, ama neden? "… ölüm bizi beden dediğimiz biyolojik bir simulakr içine hapsetmektedir" (Baudrillard, 2008: 299). Dolayısıyla ölüm, bedenin biyolojik sınırıdır. Raynaud'un ölü bedenlerinin de kendi sınırları içerisinde kalması da buradan gelmektedir. Sanatçı, bedenin içinde bulunduğu bu duruma karşın 'Anatomik Tiyatro' çalışmasında ona bir mekân da yaratmıştır. Yalnız, gerçekten böyle bir mekâna gerçekten ihtiyaç var mıdır? Çünkü Sayın'ın bahsettiği gibi, canlı beden artık gerekli değildir, mekânın ölüme kıvrımlanması geçmişte kalmıştır (Sayın, 2013: 296). Bu nedenden ötürü bedenin hareketliliği de olmadığına göre mekân anlamsız bir boşluktur. Ölü bir bedenin mekâna hiç ihtiyacı yoktur. Fakat Raynaud'un 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki ölü bedenin içinde bulunduğu mekân, ölüm kavramını işaret eden sanatsal bir göstergedir. Bu temel nedenden dolayı ölü bedenin biyolojik sınırı kendi alanının dışına taşmıştır.

Resim 8. Patrick Raynaud, 1991, Anatomik Tiyatro, Fotoğraf, 69x168x79 cm

Mekân içerisinde bir kenara kıvrılmış olarak yatan cansız figür, tüm mevcudiyeti ile izleyicisinin karşısına geçmiştir. Üstelik sanatçının sıklıkla kullandığı ikonografik fotoğraf görüntüleri yerine 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki ölü beden doğrudan uzanmaktadır. Bu durum ölüm karşısındaki bedenin savunmasızlığını ve çaresizliğini göstermektedir. Çünkü ölü beden belirli bir ayrım noktasına gelmiştir. "Ölüm, insanı kendisinden alıp götürür. Ölü, artık insan değildir" (Sayın, 2018: 9). Dolayısıyla ölüm, insanın kendi karşıtlığını yaratma biçimdir. Varlığı 'ben' ile 'öteki' haline getiren bir olgudur. Tıpkı "Anatomik Tiyatro" çalışmasındaki ölü bedenin kendi 'ben'liğinden çıkıp öteki haline dönüşmesi gibi. Aslında bu durum Lacan'ın ayna evresini hatırlatmaktadır. Kaldı ki bu noktadan yola çıkan Sayın da, ayna evresinin aynı zamanda ceset evresi olduğunu, kişinin aslında aynada kendi cesedi ile karşılaştığını söylemiştir (2018: 62). Bu perspektifte bakıldığında, 'Anatomik Tiyatro' çalışması da kendi ceset imgesi yaratmaktadır.

Raynaud'un çalışması ölü bedenin her ne kadar savunmasızlığını ortaya koysa da bir başka açıdan bakacak olursak, figürün seyirlik nesne gibi durması onu erotik hale de getirmektedir. İnsanın arzu nesnesi kendi olanının dışındadır. Kendi olanının dışına taşmak erotizmi ortaya çıkarmaktadır. Georges Bataille da benzer noktadan yaklaşarak; erotizmi, bilinçli varlığın kendini sorun olarak ortaya koyduğu bir dengesizlik durumu olduğunu söylemiştir. Hatta bir başka anlamda özne nesnel olarak kaybolmakta, aynı zamanda özne kaybolan nesne ile özdeşleşmektedir (1993: 36). Bu duruma varlığın içsel bir eylem biçimi olarak bakmak yerinde olacaktır. 'Anatomik Tiyatro' çalışmasına bu bağlamda bakıldığı zaman özneyi harekete geçiren içsel bir eylem biçimi barındırmaktadır. Özneyi harekete geçiren söz konusu durumun temel nedeni ise çıplaklıktır. 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki çıplaklığı anlamlandıran ise başka bilinçli öznenin varlığıdır. Çünkü Sartre'ın bahsettiği gibi, başka bir özne çıplaklığı biçimlendirir, onu doğurur, onu yapılandırır, onu olduğu gibi üretir. Başkası, çıplak halde bulunan öznenin gizine sahiptir. Bu sayede başkası, çıplak olan özneyi öldürür, bu yolla ona sahiplenir (2011: 470). Dolayısıyla başkası her bakışta 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki çıplak öznenin gizini ele geçirmektedir.

Yataylığa sabitlenmiş olan 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki çıplaklık, bedenin saflığını ve arınmışlığını göstermektedir. Saflıkla ilişkilendirilmiş olan beden, tabutların (kutuların) içerisinde bir ölüm yolculuğu arifesindedir. Benzer çağrışımda bulunan Batur da, tabutları hesaba katarak ölümle ilgili 'yolculuk' kavramını ön plana çıkarmıştır (2009: 59). Fakat bu duruma karşın bedende herhangi bir cansızlık ve çürüme görülmemektedir. O halde 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki beden ölmüş olarak da düşünülmeyebilir. Hatta beden, pozisyonu itibari ile uyku halindeki bedeni hatırlatmaktadır. Bulunduğu alana kıvrılmış şekilde yerleşen beden, oldukça rahat bir konumdadır. Dolayısıyla Raynaud'un çalışmasındaki beden, hem ölümü hem de uyku halini hatırlatmaktadır. "Gene de, ne düpedüz bir ölü(m) yatışı Raynaud'un yaklaşımında öne çıkan, ne de düpedüz bir uyku yatışı. Bir ara konum olarak yataylığa büyüteç tutuyor. Hareketle hareketsizlik arasında, resim (figür) ile fotoğraf arasında, bir an ya da bir zaman kesiti ile bir başkası arasında gövde(ler) donduruluyor onda" (Batur, 2009: 54). Tüm söz konusu durumlar ise tek bir 'an'da birleşip kalmaktadır. Yatay pozisyondaki bedenin 'an'ın da. Bedenin o 'an'ı ise Altaş'ın bahsettiği gibidir; "Öncesini ve sonrasını bilemediğimiz yeni bir gerçeklik alanıdır söz konusu olan. Tıpkı diğer fotoğraf sanatçılarının yarattığı gerçeklik alanı gibi. Bu gerçeklik alanı birçok yeni ihtimale gebedir. Dolayısıyla birçok ihtimali barındıran fakat bir o kadar da öngörülemez bir durumdur görüntüdeki o "an" (2020: 179). 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki o an'ın birçok yeni ihtimallere gebe olduğu gibi.

Raynaud'un söz konusu çalışmasındaki ölü beden sorunsalına tekrar dönecek olursak, bedenin bağlı olduğu zihinsel hareket son bulmuş gibidir. Hatta zihne bağlı olarak bedende tüm fonksiyonunu kaybetmiştir. Tüm bunlara rağmen ölü bedenin varlığı kendi içerisinde bir bilinmezlik ve sır taşımaktadır. Çünkü Foucault'nun bahsettiği gibi; ölüm, sır denilen törenin bir parçasıdır. Ayrıca ölüm, sakladığı değil kaskatı ve ötesine geçilmez hale getirdiği şeyi göstererek, kendisinin yani ölümün bir sır olduğunu ifşa eder; sır ise, gizli saklı olduğunu açığa vurarak sırrını saklamaktadır (2012: 28). Dolayısıyla her ölüm bir gizlilik halidir. Açığa çıkanın ardında tam olarak ne olduğu bilinmeyen muammalar bütünüdür. Bu bilinmezlik ölüme anlam katar ve tıpkı 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki gibi gizli olan kendi gizliliğini açığa vurarak yeni bir gizlilik yaratır. O halde 'Anatomik Tiyatro' kendi kendisini görülemeyenin tarafına atmıştır.

Sonuç

Her toplum yüzleşmiş olduğu ölüm olgusuna farklı anlamlar yüklemiştir. Ölümden sonraki hayata ilişkin farklı inançlar, toplumların ölü bedene olan bakış açısını değiştirmiştir. Ölü bedene ilişkin değişkenlik gösteren bu yaklaşım biçimleri sanat tarihini de etkilemiştir. Özellikle Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte İsa'nın ölümü teması sanat tarihinde sıklıkla işlenen bir konu haline dönüşmüştür. Bu bağlamda bakıldığında Mantegna "Ölü İsa'ya Ağıt", Hans Holbein'in "Ölü İsa'nın Mezarındaki Cesedi" çalışmaları ölüm kavramına ilişkin ikonografik çözümlemeler barındırmaktadır. Ayrıca sanat tarihinde ikonografik resimlerin dışında Ferdinand Hodler "Valentine Godé-Darel Ölüm Yatağında" çalışmasıyla, Pablo Picasso ise 'Casagemas'ın Ölümü' çalışması ile ölü beden imgesini yaratmıştır. Kuşkusuz başka sanatçılarında ortaya koyduğu ölü beden imgeleri de vardır fakat söz konusu çalışmalarda yaşamın dikeyliğine karşın, ölümün yataylığı ön plana çıkmaktadır. Benzer şekilde çağdaş sanatta ölüm imgesini ele alırken aynı yaklaşım biçimini göstermiştir. Berlinde De Bruyckere'nin, Gregor Schneider'in çalışmalarında ölü beden yatay düzlemin bir parçası haline dönüşmüştür. Bu sanatçıların dışında özellikle Patrick Raynaud ise sandık, tabut, valiz gibi sınırlandırılmış yerlere yerleştirmiş olduğu ölü bedenlerle yatay yerleştirme fikrine sıklıkla yer vermiştir. Hatta sanatçının 'Anatomik Tiyatro' çalışması söz konusu yatay yerleştirme fikrinin devamıdır. Ayrıca Raynaud, çalışmasında ölüm kavramını ön plana çıkarken, çıplaklık olgusu ile karşıtlık yaratmaktadır. Dolayısıyla sanatçının yaklaşım biçimi toplumsal bakış açısının tersi yönündedir. Bu durum Raynaud'un 'Anatomik Tiyatro' çalışmasındaki ölüm kavramını görünür bir göstergeye dönüştürmüştür. Üstelik açık ve seçik bir tiyatroya.

Kaynaklar

Altaş, Şemsi. Görüentüdeki O 'An'. Akdeniz Sanat. 14, (26). (2020): s. 169-181.

Antakyalıoğlu, Zekiye. (2011). Budala. Lebriz. http://bit.do/fM6Yt adresine 28.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

Baudrillard, Jean. Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm. (Oğuz Adanır. Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2008.

Bataille, Georges. Erotizm. (Mehmet Mukadder Yakupoğlu. Çev.). Ankara: Onur Yayıncılık, 1993.

Çifçi, Meryem. Eski Mısır Dininde Tanrı ve Öte Dünya İnancı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Durmuşoğlu, Kadriye., Ataman, Kemal. Kutsaldan Sekülere: Değişen Ölüm Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 5,(1). (2018): s. 123-149.

Enis, Batur. Gövde'm. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2009.

Koç, Emel. Varoluşsal Bir Problem Olarak Ölüm Üzerine Bir Degerlendirme: Tolstoy'un Van İlyiç'in Ölümü Adlı Eseri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 12,(22). (2018): s. 245-259.

Korkmaz Ekici, Deniz. Fayyum Portreleri. Sanat Dergisi. (22). (2012): s. 59-68.

Küçük, Mehmet., Alparslan. İkonografiden İnanca "İsa Mesih'in Dirilişi/Paskalya" Süreci. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (2016): 230-274. http://bit.do/fM6v7 adresine 28.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

Michel, Foucault. Raymond Roussel: Ölüm ve Labirent. (Savaş Kılıç. Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012.

Sartre, Jean, Paul. Varlık ve Hiçlik. (Turhan Ilgaz, Gaye Çankaya Eksen. Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları, 2011.

Sayın, Zeynep. İmgenin Pornografisi. İstanbul: Metis Yayınları, 2013.

Sayın, Zeynep. Ölüm Terbiyesi. İstanbul: Metis Yayınları, 2018.

Schneider, Gregor. There İs Nothing Perverse About A Dying Person İn An Art Gallery. (Nisan 2008): The Guardian. http://bit.do/fNsn5 adresine 07.02.2021 tarihinde erişilmiştir.

Görsel Kaynakçası

Resim 1: https://soo.gd/hH7i, (20.04.2021).

Resim 2: https://soo.gd/ibGi, (15.04.2021).

Resim 3: https://soo.gd/ixYq, (15.04.2021).

Resim 4: http://bit.do/fNdTc, (20.04.2021).

Resim 5: http://bit.do/fNdWe, (20.04.2021).

Resim 6: http://bit.do/fNeaE, (20.04.2021).

Resim 7: http://bit.do/fNea4, (20.04.2021).

Resim 8: https://soo.gd/QYA6, (20.04.2021).

PATRICK RAYNAUD'S DEAD BODY: "ON ANATOMICAL THEATER" ARTWORK

Şemsi ALTAŞ

ABSTRACT

Death is the opposition of the body to its own self. It is sealed to immobility and loses its function. It is the one that has lost its function, transformed into a residual state, thus into an image. Each society has created its own image of death and attributed certain meanings. In this context, the concept of death has been a subject that has been handled in different ways from the Ancient Egyptians to iconographic pictures and even up to the present day. Especially when we look at it in terms of Christian iconography, both Mantegna's "Lamentation for the Dead Jesus" work and Hans Holbein's "Dead Christ's Body in the Tomb" have transformed the dead body into a part of the horizontal plane. Apart from the iconographic paintings, it is possible to see a similar approach in Ferdinand Hodler's "Valentine Godé-Darel on the Death Bed" and Pablo Picasso's "Death of Casagemas". Contrary to social understanding, contemporary artists such as Berlinde De Bruyckere, Gregor Schneider and Patrick Raynaud, who dealt with the concept of death, transformed the dead body into the visible object of the public sphere. Of course, at this point, the main subject that will be mentioned and discussed in the article is Patrick Raynaud's "Anatomical Theater" artwork.

Patrick Raynaud's "Anatomical Theater" artwork opens a new visibility into the concept of death. This situation made it necessary to address the concept of the dead body in the context of the "Anatomical Theater" study. In addition, this requirement led to some analyzes regarding the study. In terms of enriching the subject, artistic examples from both the past and the present are given. From this perspective, in Patrick Raynaud's "Anatomical Theater", the concept of the dead body comes to the fore and constitutes the main discussion in the article.

Keywords: Death, horizontal, image